

УДК 316.46:328.18

Балакірєва О.М., канд. соціол наук,
 Інститут економіки та прогнозування НАН України,
Дмитрук Д.А., канд. соціол наук,
 Інститут економіки та прогнозування НАН України,
Середа Ю.В., канд. соціол наук,
 Інститут економіки та прогнозування НАН України

ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО САМОПОЧУТТЯ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАСТРОЇ НАСЕЛЕННЯ: березень 2015 р.¹

Результати дослідження відображають динаміку самооцінок населенням України свого матеріального становища, розриву між бажаними та реальними доходами, розширення за доходами, поширеності тінювих доходів тощо за грудень 2006 – березень 2015 рр. Представлено рівень довіри населення до органів влади, різних вітчизняних і міжнародних організацій та інституцій, а також оцінку їх ролі.

Ключові слова: доходи населення, оцінка матеріального становища, соціально-економічне самопочуття, ставлення до владних, громадських, міжнародних інституцій.

Самооцінка матеріального становища у динаміці

Станом на березень 2015 р. менше чверті населення (22,7%) відносять свою сім'ю до середньостатистичної за показником матеріального становища (табл. 1). Третина опитаних (33,3%) оцінюють матеріальне становище своєї сім'ї як таке, що є нижчим ніж середній показник, ще близько третини (31,1%) вважають його низьким, а 10,6% – дуже низьким. Частина тих, хто оцінює матеріальне становище своєї сім'ї як вище ніж середнє, становить 2,2%, як високе – лише 0,1%.

Таблиця 1

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо матеріальне становище середньостатистичної сім'ї України прийняти за деякий середній показник, то як Ви порівняно з ним оцінюєте матеріальне становище Вашої сім'ї?», %

	Грудень 2006 р.	Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Листопад 2011 р.	Грудень 2012 р.	Квітень 2013 р.	Червень 2013 р.	Вересень 2013 р.	Березень 2014 р.	Серпень 2014 р.	Грудень 2014 р.	Березень 2015 р.
Дуже низьке	4	4	5	5	5	6	4	7	6	4,1	4,8	3,9	8,5	10,6
Низьке	14	16	19	21	19	21	18	25	18	20,6	23,9	21,3	27	31,1
Нижче ніж середнє	31	28	33	35	34	34	34	40	39	38	36,9	37,5	38,7	33,3
Середнє	41	45	38	36	34	35	38	26	35	33	30,5	31,6	23,9	22,7
Вище ніж середнє	7	4	8	2	4	3	4	2,5	1,8	3,6	3,4	4,6	1,9	2,2
Високе	3	2	1	0,4	3	0	1	0,5	0,6	0,7	0,5	1	0	0,1
Дуже високе	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

¹ За результатами моніторингових опитувань населення України, що проводяться Центром «Соціальний моніторинг» та Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка спільно з відділом моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій Інституту економіки та прогнозування НАН України. Вибіркова сукупність кожного опитування моніторингу складає не менше 2800 респондентів, репрезентативна за основними соціально-демографічними ознаками стосовно дорослого населення України. Останнє опитування проведено з 13 по 20 березня 2015 р. в 24 областях України та м. Києві. Всього опитано 2800 респондентів. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю «віч-на-віч» за місцем проживання респондента. Рівень досягнення респондентів – 62%.

У грудні 2014 р. та березні 2015 р. стало помітним погіршення самооцінок матеріального становища: зменшення частки тих, хто оцінює матеріальне становище своєї сім'ї як середнє та збільшення розміру груп з низьким рівнем добробуту.

Громадська думка щодо порога бідності та уявлення щодо прожиткового мінімуму

Середня оцінка місячного доходу на одного члена родини, який є достатнім для проживання, у 2,5 рази перевищує середню оцінку реального місячного доходу (відповідно, 4455 та 1783 грн) (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка середніх значень доходу, бажаного для нормального життя, та реального доходу, грн

Джерело: Дані моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Уявлення населення про середнє значення доходу на одну особу на місяць, що характеризує родину як бідну, у березні 2015 р. вперше за всі роки моніторингу значно перевищило наявний прожитковий мінімум (рис. 2). Середнє значення уявного прожиткового мінімуму на одну особу перевищує реальне значення прожиткового мінімуму вдвічі.

Уявна межа бідності становить 1467 грн на місяць на одного члена родини. Станом на березень 2015 р. 43% осіб зазначили, що мають дохід нижчий, ніж ця межа. Оцінка населенням уявного та мінімального прожиткового мінімуму (який характеризує родину як бідну) має тенденцію до поступового росту, тоді як фактичні доходи опитаних суттєво не змінюються.

Помітні певні відмінності в плані оцінок розміру щомісячного доходу, бажаного доходу та уявного порога бідності в розрізі соціально-демографічних груп. Зокрема, зазначені оцінки є вищими у містах (як великих, так і малих), ніж у селах чи смт. Водночас, уявлення про достатній прожитковий мінімум не відрізняються за типом поселення (відмінності не є статистично значущими на рівні 5%).

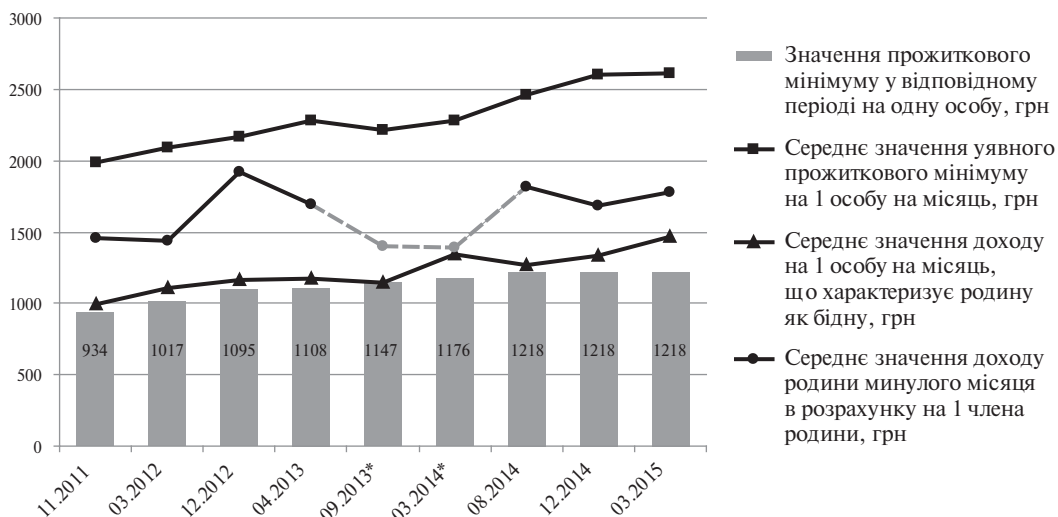

Рис. 2. Динаміка середніх значень уявного та реального прожиткового мінімуму, грн

* У вересні 2013 р. та березні 2014 р. респонденти оцінювали сукупні витрати з розрахунку на одного члена родини, а не дохід як такий. Сукупні витрати – це дохід родини за виключенням грошей, що відкладаються. Згідно з даними Держкомстату, у середньому на одного члена домогосподарства еквівалентні сукупні витрати становлять 88% доходу². Відповідно, дані за вересень 2013 р. та березень 2014 р. відображають умовну оцінку доходу як похідну від середньої оцінки витрат.

Джерело: Дані моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Найнижчі оцінки розміру щомісячного доходу родини, щомісячного доходу, що забезпечує прожитковий мінімум на даний час, та доходу, за яким можна вважати родину бідною, спостерігаються на Заході та Донбасі. На Півночі та Півдні спостерігаються найбільші розриви між середнім реальним та бажаним доходом: перший фактично у 3 рази є меншим за другий. Найвищий показник розміру бажаного доходу зафіксовано у м. Києві та на Півдні – відповідно, 6279 та 5994 грн (тоді як в інших регіонах цей показник є меншим у 1,5–2 рази).

Оцінка щомісячного доходу в розрахунку на 1 члена родини є найвищою серед осіб віком 30–39 років (1906 грн). Незначно нижчими є показники в інших вікових групах, що переважно належать до економічно активного населення (18–29 та 40–59 років). Серед осіб пенсійного віку (від 60 років та старші) показник середнього доходу в розрахунку на одного члена сім'ї є нижчим у 1,2 разу. Слід зауважити, що люди віком 60 років і старше мають найскромніші, порівняно з іншими віковими групами, економічні оцінки (щомісячних витрат у розрахунку на 1 члена родини, розміру достатнього доходу та уявного прожиткового мінімуму).

Існують відмінності і за статтю стосовно оцінок щомісячного доходу, бажаного доходу та порога бідності: оцінки перелічених показників чоловіками є дещо вищими, ніж відповідні оцінки жінок.

Респонденти з вищим рівнем освіти мають дещо вищу оцінку рівня доходу, ніж респонденти з нижчим рівнем освіти. Із зростанням рівня освіти збільшується і оцінка щомісячного доходу в розрахунку на 1 члена родини, за яким можна вважати таку родину бідною, а також

² Витрати і ресурси домогосподарств України за 9 місяців 2013 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств) [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

оцінка бажаного доходу (деяким винятком є оцінка останнього показника опитаними з базовою вищою освітою) (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінки розміру щомісячних витрат, бажаного доходу та прожиткового мінімуму за соціально-демографічними групами (березень 2015 р.), середні значення

		Щомісячний дохід у розрахунку на 1 члена родини	Щомісячний дохід у розрахунку на 1 члена родини, що вважається достатнім для нормального життя	Щомісячний дохід у розрахунку на 1 члена родини, що забезпечує прожитковий мінімум на даний час	Щомісячний дохід у розрахунку на 1 члена родини, за яким можна вважати таку родину бідною
Серед усіх (березень 2015 р.)		1783	4455	2615	1467
Тип населеного пункту	Місто	1895	4565	2645	1510
	Обласний центр	2137	5006	2727	1631
	Інші міста	1709	4226	2581	1417
	Село, смт	1554	4232	2556	1379
Регіон опитування	Захід	1425	3044	1943	1086
	Центр	1809	4326	2455	1430
	Північ	1660	5155	3136	1543
	Південь	2162	5994	3961	2211
	Схід без Донбасу	1817	4631	2562	1434
	Донбас (крім зони АТО)	1516	3155	1674	1084
	м. Київ	2682	6279	3048	1901
Вік	18–29	1878	4746	2754	1510
	30–39	1906	4590	2771	1596
	40–49	1803	4603	2723	1445
	50–59	1834	4608	2697	1542
	60+	1574	3932	2274	1310
Стать	Чоловіча	1846	4619	2673	1532
	Жіноча	1731	4321	2568	1414
Рівень освіти	Початкова/базова середня	1273	3362	2130	1183
	Повна загальна середня	1568	4173	2520	1384
	Базова вища	1889	4449	2675	1515
	Повна вища/вчений ступінь	2070	5088	2783	1582
Матеріальне становище родини	Дуже низьке	1286	4513	2700	1566
	Низьке	1531	4602	2787	1562
	Нижче ніж середнє	1739	4358	2476	1376
	Середнє або високе	2369	4394	2559	1431

		Щомісячний дохід у розрахунку на 1 члена родини	Щомісячний дохід у розрахунку на 1 члена родини, що вважається достатнім для нормального життя	Щомісячний дохід у розрахунку на 1 члена родини, що забезпечує прожитковий мінімум на даний час	Щомісячний дохід у розрахунку на 1 члена родини, за яким можна вважати таку родину бідною
Соціальний статус	Працююче населення	1979	4648	2681	1518
	<i>Наймані працівники підприємств державного сектору</i>	1861	4355	2755	1503
	<i>Наймані працівники приватних підприємств</i>	1940	4707	2596	1501
	<i>Приватні підприємці, бізнесмени, фермери</i>	2355	4883	2976	1551
	<i>Самозайняті</i>	1889	5043	2818	1368
	Не працююче населення	1554	4205	2528	1397
Громадська активність	Низька	1699	4320	2482	1448
	Висока	2006	4815	2971	1518

* Курсивом позначено, що відмінності між групами є статистично значущими на рівні 5%.

Слід зазначити, що не зафіксовано статистично значущої різниці в оцінці розміру доходу, який є достатнім для нормального життя, залежно від матеріального становища та типу зайнятості. Наймані працівники приватного та державного сектору, підприємці та самозайняті також мають подібні уявлення щодо порога бідності та достатнього прожиткового мінімуму.

Опитані з високим рівнем громадської активності мають вищі оцінки рівня реального та бажаного щомісячного доходу у розрахунку на 1 члена родини, а також уявного прожиткового мінімуму, ніж опитані з низьким рівнем громадської активності.

Накопичення населення: наявність, тип, валюта

Лише кожен п'ятий опитаний (20%) у березні 2015 р. повідомив про те, що в його родині є зараз грошові збереження, накопичення (табл. 3). Серед тих, хто має накопичення, 16% зберігають їх у готівці, значно менше (4%) – на рахунках фінансових установ (у вигляді депозитів, облігацій, акцій). Упродовж другої половини 2014 р. помітна тенденція до зменшення частки осіб, що зберігають гроші на рахунках фінансових установ.

Більшість опитаних (69,8% у березні 2014 р.), які мають накопичення, тримають їх у національній валюті (табл. 4). Майже половина (49,3%) зберігає свої накопичення в доларах, євро – 17,4%. У рублях тримають свої збереження 5,8%, в іншій валюті – 1,1%. Динаміка за 2011–2014 рр. свідчить про збільшення частки тих, хто зберігає свої збереження у доларах та євро при зменшенні частки тих, хто тримає накопичення в національній валюті. 3 грудня 2014 р. зафіксовано зростання частки населення, що мають збереження у рублях.

Таблиця 3

Розподіл відповідей респондентів на запитання:
«Скажіть, будь-ласка, чи є зараз у Вашій родині грошові збереження, накопичення?», %

		Жовтень 2011 р.	Грудень 2012 р.	Квітень 2013 р.	Вересень 2013 р.		Березень 2014 р.		Серпень 2014 р.		Грудень 2014 р.		Березень 2015 р.	
Немає збережень, накопичень		75	72	80	73		73		80		81		80	
Є збереження, накопичення...	...на рахунках фінансових установ (депозити, облігації, акції)	25	28	20	6	27	8	27	8	20	6	19	4	20
	...готівкою				22		19		13		13		16	

Джерело: Дані моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Таблиця 4

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Скажіть, будь-ласка, в якій валюті Ви тримаєте Ваші збереження/накопичення?», % (серед осіб, які мають збереження/накопичення)

Валюта	Жовтень 2011 р.	Грудень 2012 р.	Квітень 2013 р.*	Вересень 2013 р.*	Березень 2014 р.*	Серпень 2014 р.*	Грудень 2014 р.*	Березень 2015 р.*
Гривні	65,7	70,1	69,3	70,4	77,8	72,8	77,9	69,8
Долари	33	33,7	37,2	35	39,4	34,6	43,7	49,3
Євро	13,2	12,2	8,9	21,9	11,8	16,8	13,3	17,4
Рублі	1,5	0,9	1,3	2,3	2,8	2,0	4,3	5,8
Інша валюта	0,5	0,5	0	0,4	0,2	0,3	0,8	1,1
Тримають збереження не у грошах	1,7	6,7						

* Запитання про валюту грошових збережень ставилося респондентам, які мали збереження готівкою.

Джерело: Дані моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Розшарування за доходами: соціологічний вимір

За даними моніторингового дослідження, у березні 2015 р. 10% найбідніших мали особистий дохід за минулий місяць у розмірі 687 грн, а 10% найбагатших – 5828 грн (табл. 5).

Динаміка за період з другої половини 2014 р. – до початку 2015 р. свідчить про поступове збільшення розшарування за доходами. Співвідношення середнього особистого доходу 10% найбагатших до 10% найбідніших прошарків населення у березні цього року становило 8,5. У цілому, співвідношення доходів найбагатших і найбідніших прошарків населення поступово знижувалося з 2007 р., що свідчить про деяке зменшення майнового розшарування за доходами. Однак з 2014 р. почалося погіршення ситуації.

Доходи родин (з розрахунку на 1 члена родини) 10% найбідніших у серпні 2014 р. становили 658 грн, а 10% найбагатших – 5036 грн. Співвідношення середнього доходу 10% найбагатших до 10% найбідніших родин становило 7,7. Хоча впродовж 2011–2014 рр. коефіцієнт розшарування за доходами родин поступово зменшувався, оцінка березня 2015 р. свідчить про його збільшення.

Таблиця 5

Середній місячний дохід 10% найбідніших (нижній дециль) і 10% найбагатших (верхній дециль) прошарків населення в українському суспільстві

		Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Квітень 2011 р.	Жовтень 2011 р.	Листопад 2011 р.	Березень 2012 р.	Серпень 2014 р.	Грудень 2014 р.	Березень 2015 р.
Особистий дохід за минулий місяць, грн	Нижній дециль	271	317	291	415	475	539	581	633	714	618	687
	Верхній дециль	3953	3990	3752	5288	3584	4400	4479	3586	5079	5667	5828
	Коефіцієнт*	14,6	12,6	12,9	12,8	7,6	8,2	7,7	5,6	7,1	9,2	8,5
Дохід родини за минулий місяць із розрахунку на 1 члена родини, грн	Нижній дециль	269	315	252	337	306	387	477	466	722	602	658
	Верхній дециль	3067	3740	3147	5571	3658	3511	4014	3788	4866	4171	5036
	Коефіцієнт*	11,4	11,9	12,5	16,6	11,9	9,1	8,4	8,1	6,7	6,9	7,7

* Під цим коефіцієнтом мається на увазі співвідношення середнього доходу 10% найбагатших до 10% найбідніших прошарків населення.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Тіньові доходи населення (наявність серед різних груп, розмір неофіційних надходжень, оцінка масштабів)

За даними моніторингового дослідження, у березні 2015 р. майже кожен п'ятий опитаний (18%) отримував платню за свою роботу неофіційно (рис. 3). А про те, що їх знайомі та рідні люди отримують тіньові доходи, повідомили 42%.

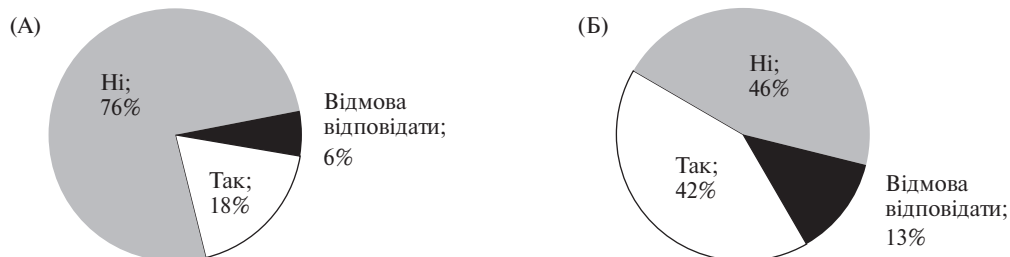

Рис. 3. Розподіл відповідей на запитання:

(А) «Чи отримуєте Ви платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо)?»

(Б) «Чи є серед Ваших знайомих та рідних люди, які отримують платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо)?» (березень, 2015 р.)

Джерело: Дані моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Навесні 2015 р. 26% опитаних серед економічно активного населення вказали, що отримують платню за свою роботу неофіційно, а 6% відмовилися відповідати на запитання про неофіційні надходження (отримані «з рук у руки», «в конверті» тощо). Порівняно з відповідним показником за грудень 2014 р. є певне зростання частки економічно активного населення, яке отримує неофіційну платню, однак відмінності не є статистично значущими (рис. 4).

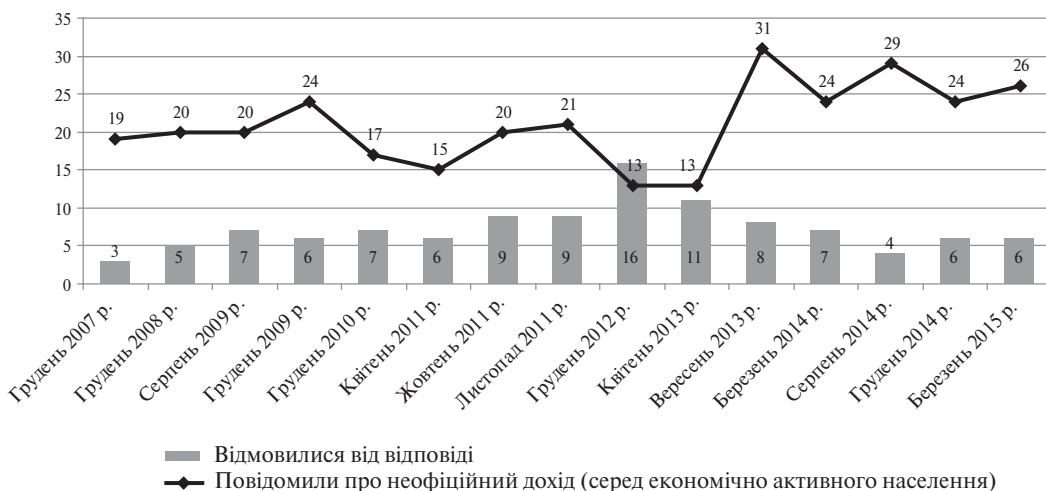

Рис. 4. Питова вага респондентів, які повідомили, що отримують платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо), або відмовилися відповідати на запитання серед економічно активного населення, %

Джерело: Дані моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Динаміка наявності тіньового доходу серед загалу населення є подібною: впродовж грудня 2014 р. – березня 2015 р. Питова вага респондентів, які повідомили, що отримують платню за свою роботу неофіційно, залишається стабільною (рис. 5).

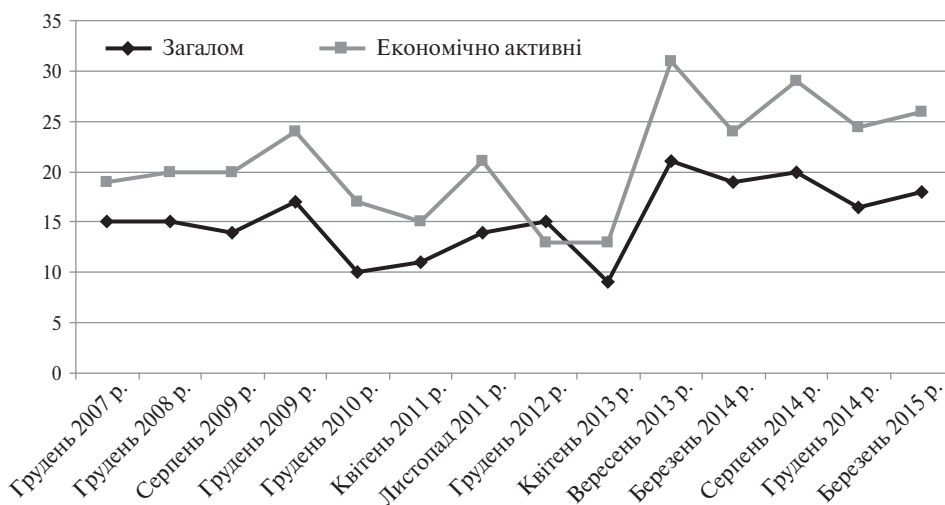

Рис. 5. Питова вага респондентів, які повідомили, що отримують платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «у конверті» тощо), серед загалу населення та економічно активного населення

Джерело: Дані моніторингу УІСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Найчастіше про наявність тінювих надходжень повідомляють жителі обласних центрів (25%), дещо рідше – жителі інших міст (15%) та сіл (16%) (табл. 6). Частка опитаних, які отримують неофіційну платню за свою роботу, значно диференціюється в регіональному розрізі. Так, у Києві ця частка є найбільшою і становить 30%, а на Донбасі – найменшою (1%). Найчастіше про неофіційні виплати («з рук у руки», «у конверті» тощо) вказували молодь і респонденти середнього віку. Так, 24% опитаних віком 18–29 років та 26% віком 30–39 мають тінюві доходи. Серед усіх вікових груп найменша частка отримувачів неофіційних надходжень серед осіб пенсійного віку – 4%. Серед чоловіків частка осіб, які отримують тінювий дохід, у 1,5 разу є більшою, ніж серед жінок. Тінюві виплати більшою мірою характеризують осіб з високим матеріальним становищем. Чим вищою є самооцінка матеріального становища родини опитаних, тим більшою є частка осіб, які повідомили про те, що отримують тінювий дохід. Серед працюючого населення частка опитаних, які мають неофіційні надходження, майже в 5 разів є вищою, ніж серед непрацюючого населення. Якщо говорити про сферу зайнятості, то наймані працівники приватних підприємств і приватні підприємці характеризуються найвищим рівнем отримання тінювих доходів (відповідно, 39% і 26%). Серед найманих працівників підприємств державного сектору 11% отримують платню неофіційно («з рук у руки», «у конверті» тощо), стільки ж – серед самозайнятих. Структура розподілу за соціально-демографічними групами серед тих, хто дав відповідь на запитання про свої знайомих і рідних, які отримують тінюві доходи, майже така сама, як і серед тих, хто дав відповідь про свої тінюві надходження.

Таблиця 6

Оцінки питомої частки осіб, що отримують тінювий дохід за соціально-демографічними групами серед загалу населення (березень 2015 р.), %

		Розподіл позитивних відповідей на запитання: «Чи отримуєте Ви платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо)?»	Розподіл позитивних відповідей на запитання: «Чи є серед Ваших знайомих та рідних люди, які отримують платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо)?»
Серед усіх		18	42
Тип населеного пункту	Місто	19	42
	<i>Обласний центр</i>	25	51
	<i>Інші міста</i>	15	34
	Село, смт	16	42
Регіон опитування	Захід	19	42
	Центр	20	60
	Північ	18	42
	Південь	20	36
	Схід без Донбасу	15	32
	Донбас (крім зони АТО)	1	11
	м. Київ	30	56
Вік	18–29	24	47
	30–39	26	48
	40–49	22	46
	50–59	20	43
	60+	4	30
Стать	Чоловіча	22	44
	Жіноча	15	40

Продовження табл. 6

		Розподіл позитивних відповідей на запитання: «Чи отримуєте Ви платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо)?»	Розподіл позитивних відповідей на запитання: «Чи є серед Ваших знайомих та рідних люди, які отримують платню за свою роботу неофіційно («з рук у руки», «в конверті» тощо)?»
Рівень освіти	Початкова/базова середня	5	22
	Повна загальна середня	19	39
	Базова вища	20	43
	Повна вища/вчений ступінь	18	47
Самооцінка матеріального становища родини	Низьке	7	25
	Нижче ніж середнє	14	35
	Середнє	19	46
	Вище ніж середнє	28	51
Зайнятість	Працююче населення у цілому	28	50
	Наймані працівники підприємств державного сектору	11	37
	Наймані працівники приватних підприємств	39	5
	Приватні підприємці, бізнесмени, фермери	26	58
	Самозайняті	11	37
	Непрацююче населення	6	32

* За всіма соціально-демографічними групами відмінності є статистично значущими на рівні 5%.

Джерело: Дані моніторингу УГСД/ЦСМ за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Серед тих, хто визнав наявність тіньових доходів, майже половина опитаних (43%) отримує до тисячі грн. Більше 3000 грн отримують 11% опитаних.

З імовірністю 95% можна стверджувати, що відсоток тих, хто отримує щомісячні неофіційні надходження у розмірі до 1000 грн, знаходиться в інтервалі від 37% до 49% (табл. 7). Від 12% до 21% отримують щомісячні неофіційні надходження у розмірі від 1001 до 1500 грн. Відсоток тих, хто отримує щомісячні неофіційні надходження від 1501 до 2000 грн, міститься в інтервалі від 9% до 17%. Від 12% до 20% отримують щомісячні неофіційні надходження у розмірі від 2001 до 3000 грн. Відсоток тих, хто отримує 3001 грн та більше неофіційних надходжень, знаходиться в інтервалі від 8 до 15%.

Досвід відвідування країн ЄСМ та еміграційні настрої

Дані дослідження показали, що українці не можуть дозволити собі закордонних подорожей. Так, лише 14,5% опитаних виїжджали в країни ЄС за останні 5 років. При цьому, більшість із них (8,3%) їздили туди із туристичною метою або були у гостях у друзів чи знайомих (3,7%). На даний момент 20,7% опитаних (близько 8 млн осіб, старших за 18 років) вказали, що вони бажають переїхати на постійне місце проживання до іншої країни. Переважно це молоді освічені люди із Східних, Південних та Західних областей України. Водночас 72,7% респондентів не мають планів щодо еміграції з України; а серед тих, хто бажає переїхати до іншої держави, більшість не робила жодних рішучих дій – дійсно займалися питанням своєї еміграції 6,8% респондентів (табл. 8–11).

Таблиця 7

Розподіл неофіційних надходжень населення та їх 95-процентні довірчі інтервали, %*

Розмір неофіційних надходжень, грн	Серед тих, хто визнав наявність таких доходів, % та 95-процентні довірчі інтервали	
	Серпень 2014 р. (N=279)	Березень 2015 р. (N=294)
До 1000 грн	34 [28; 39]	43 [37; 49]
1001–1500 грн	20 [16; 25]	17 [12; 21]
1501–2000 грн	18 [13; 22]	13 [9; 17]
2001–3000 грн	20 [15; 25]	16 [12; 20]
3001 грн та більше	8 [5; 12]	11 [8; 15]

* Розмір неофіційних надходжень розраховано за формулою:

$$SI = (INC \cdot PSI) / 100,$$

де *SI* – розмір тіньового доходу; *INC* – місячний особистий дохід за даними опитування; *PSI* – відсоток неофіційних надходжень від особистого доходу за даними опитування (значення «відмова відповісти» перекодовані у системно пропущені значення).

Джерело: дані моніторингу УІСД/ЦСМ за участі відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України».

Таблиця 8

Розподіл відповідей на запитання:

«Чи були Ви за останні п'ять років у країнах Європейського Союзу?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Ні	85,5	83,5	87,7	84,8	85,2	91,7	91,2	73,8	91,1
Так	14,5	16,5	12,3	15,2	14,8	8,3	8,8	26,2	8,9

Таблиця 9

Розподіл відповідей на запитання: «Уточнення: за останні п'ять років у країнах Європейського Союзу Ви були:..», %*

Респондент мав змогу вказати декілька варіантів відповіді	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
У туристичній мандрівці	8,3	5,5	8,2	9,9	9,9	4,1	5,5	19,8	4,0
В гостях у родичів, друзів	3,7	3,1	5,1	1,2	5,4	2,2	2,5	6,6	3,2
На заробітках	2,6	5,9	1,9	2,5	1,1	1,1	1,3	1,4	0,3
На навчанні	0,6	0,3	1,2	2,1	0,0	0,0	0,0	0,4	0,6
У відрядженні	1,4	1,8	1,9	0,8	1,1	0,6	1,3	2,8	0,3

* Сума відповідей не дорівнює 100%, оскільки наведено розподіл ствердних відповідей.

Таблиця 10

Розподіл відповідей на запитання: «Чи хотіли б Ви емігрувати з України?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Ні	72,7	72,5	75,7	79,4	66,5	71,0	72,2	73,6	70,7
Важко відповісти	6,6	4,4	2,5	4,8	12,0	6,7	8,3	10,2	11,5
Так	20,7	23,1	21,7	15,8	21,4	22,3	19,4	16,2	17,8

Таблиця 11

Розподіл відповідей на запитання: «Чи робили Ви щось для цього:...», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Ні	6,6	7,5	4,7	7,0	7,7	4,6	8,8	4,6	4,6
Так	14,1	15,6	17,0	8,8	13,7	17,7	10,6	11,6	13,2

Криза: оцінки населення та шляхи виходу

Результати моніторингу вказують, що частка населення, яке так чи інакше впевнене в наявності сил, здатних покращити ситуацію в державі, порівняно з результатом опитування 2012 р., зменшилася і повернулася до рівня 2011 р. При цьому зберігається тенденція, коли більшість населення держави впевнена у тому, що все ж конструктивні сили в Україні наявні – так вважають 53% людей.

Як і в минулі роки, опитані переважно покладають найбільшу відповідальність за економічне зростання і добробут населення на Уряд. Показник таких згадувань виріс з 53% у 2012 р. до 68% у 2015 р.

Основна тенденція цього року – на фоні падіння у два рази довіри населення до політичних партій, порівняно з 2012 р., як до сил, які здатні забезпечити зростання української економіки, удвічі зросла довіра до українського бізнесу (54% людей довіряють йому, більший рівень довіри лише до Уряду – 68%), громадських організацій, місцевих органів влади, іноземних компаній і міжнародних організацій.

Можливо, падіння довіри до політичних партій викликано тим, що немає реальних пропозицій і відповідей на вимоги людей щодо досягнення миру в Україні (близько 80% бажають, щоб у державі настав мир: повністю позитивно (47,2%) і, скоріше, позитивно (30,4%) ставляться до ідеї припинення бойових дій і досягнення миру), а також припинення погіршення рівня життя людей. Майже кожний громадянин України (98,7%) відчув на собі негативні наслідки зростання цін і тарифів, 84% не впевнені у завтрашньому дні, 77% відмічають, що їх рівень доходів знизився, 70% стали гірше харчуватися, більше 60% стали менше витратити на навчання, відпочинок і дозвілля (табл. 12).

Сьогодні населення України покладає надії щодо виходу з кризи передусім на владу (68,2%), український бізнес (53,7%) та міжнародних донорів (40,4%). Зазначимо, що якщо значні сподівання на владу є традиційними, то показник сподівань, пов'язаних із провідною роллю українського бізнесу, істотно збільшився (табл. 13–15; рис. 6).

Таблиця 12

Розподіл відповідей на запитання: «Які негативні прояви кризи Ваша сім'я відчула за останні півроку (з вересня 2014 р.)», % *

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Зросли ціни і тарифи	98,6	99,8	99,4	95,6	99,2	98,4	99,5	96,6	99,1
Знизився рівень моїх доходів	77,5	74,7	88,7	75,9	68,3	87,6	80,5	69,4	96,6
Я став/ла менш впевненим/ою у завтрашньому дні	84,2	82,8	80,0	89,9	86,7	90,3	88,0	66,4	93,7
Погіршилася якість харчування, яке може дозволити собі моя сім'я	70,8	64,2	73,0	75,2	75,2	75,1	71,8	57,0	94,0
Мені затримують зарплату, пенсію	26,2	19,7	37,8	31,2	23,9	17,4	25,3	30,8	78,4
Я втратив/ла частину своїх заощаджень	43,5	47,4	52,8	31,6	40,3	49,0	27,4	47,6	73,3
Мені стали менше платити за мою роботу	31,2	31,1	41,3	27,6	31,1	22,9	27,8	30,6	51,1
Мені стало важче виплачувати кредит	21,6	14,7	32,4	18,2	26,6	12,3	30,9	16,2	27,6
Я не можу зняти гроші з депозиту, забрати з банку	12,1	8,2	18,6	12,4	10,7	10,0	13,9	14,2	37,4
Я не можу знайти роботу	20,7	20,2	25,0	14,6	19,6	26,4	21,0	16,8	36,2
Я не можу отримати кредит	10,2	7,2	18,0	7,9	7,2	7,5	21,8	8,0	31,6
Я втратив/ла або був змушений/а змінити роботу	13,3	11,7	18,9	9,4	15,8	10,5	11,2	11,4	32,2
Мене відправили в неоплачувану відпустку	11,0	6,6	10,1	15,1	14,2	6,4	15,1	14,0	25,9
Я можу втратити майно, придбане у кредит	8,7	3,4	11,7	9,8	10,5	4,4	18,3	9,0	15,8
Зменшилася матеріальна допомога від родичів, які працюють за кордоном	10,1	8,8	5,8	14,7	10,1	10,2	14,5	11,4	20,7
Я втратив/ла/не зміг/не змогла знайти додаткову роботу/заробіток	27,5	25,9	29,9	21,2	31,1	30,0	24,2	28,6	48,3
Зменшилися витрати на відпочинок, дозвілля, навчання	62,7	59,2	66,2	48,9	65,5	69,5	65,6	70,4	42,0
Інше	2,8	2,1	0,4	3,7	2,4	1,1	11,3	5,4	9,2

* Сума відповідей не дорівнює 100%, оскільки респондент мав змогу вказати декілька варіантів відповіді.

Таблиця 13

Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи є в Україні сили, здатні забезпечити розвиток економіки і підвищення рівня життя населення?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Є («Так, є» + «Скоріше, є»)	53	53	60	59	46	41	45	71	20
Немає («Скоріше, немає» + «Немає»)	36	33	35	34	41	43	43	23	68
Так, є	18,0	16,9	22,0	22,2	18,1	9,5	16,9	19,2	3,2
Скоріше, є	34,9	36,3	38,1	37,2	27,7	31,3	27,9	52,2	16,4
Скоріше, немає	18,9	19,5	25,2	18,9	15,6	18,2	18,8	11,4	17,2
Немає	17,4	13,3	9,6	15,0	25,5	24,8	24,6	11,4	51,1
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	10,8	14,1	5,0	6,7	13,2	16,1	11,8	5,8	12,1

Таблиця 14

Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи є в Україні сили, здатні забезпечити розвиток економіки і підвищення рівня життя населення?», %, динаміка

	2011 р.		2012 р.		2015 р.	
Так, є	17	54	26,6	63,7	18,0	53,0
Скоріше, є	37		37,1		34,9	
Скоріше, немає	21	36	16,8	27,4	18,9	36,2
Немає	15		10,6		17,4	
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	10	26,6	10,8			

Таблиця 15

Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, хто, на Вашу думку, сьогодні може найбільше сприяти зростанню української економіки?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Уряд України	68,2	79,2	82,3	63,7	56,1	55,9	48,5	81,0	19,5
Український бізнес	53,7	46,8	59,2	43,2	59,6	54,6	69,1	50,2	49,1
Міжнародні фінансові організації	40,4	53,8	49,2	36,3	26,8	28,6	25,3	56,4	50,3
Іноземні компанії	31,5	33,5	36,3	39,5	24,2	32,7	17,9	30,0	20,4
Місцеві органи влади	21,9	19,7	18,2	19,1	19,9	35,4	36,7	13,2	36,2
Інші держави і наддержавні об'єднання	17,9	16,4	24,5	12,3	13,5	23,5	21,4	17,0	21,2
Громадські організації	17,7	13,2	6,5	41,6	15,5	23,4	10,3	16,4	17,3
Політичні партії та їх лідери	17,6	10,9	7,6	21,7	30,2	18,1	8,1	27,6	8,7
Федерація роботодавців України	9,1	12,1	4,8	8,2	14,1	3,7	10,2	5,0	4,0
Інші	9,2	2,5	5,7	5,1	22,7	16,3	5,7	0,0	39,9

Рис. 6. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, хто, на Вашу думку, сьогодні може найбільше сприяти зростанню української економіки?», %

При цьому більшість опитаних вважають, що основою для мирного врегулювання конфлікту мають бути Мінські домовленості. Перемир'я на умовах, що прописані в кінцевому документі за результатами перемовин у Мінську, є цілком прийнятним для 80,5% респондентів. Ще 15,5% ставляться до такого варіанта завершення конфлікту цілком позитивно (табл. 16–18).

Таблиця 16

Розподіл відповідей на запитання: «Який із сценаріїв вирішення конфлікту на Сході України Ви готові прийняти?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Продовжувати бойові дії до повернення під контроль всіх територій на Сході України	22,9	25,5	30,8	30,7	17,5	15,9	7,2	21,8	1,1
Здійснювати економічну і територіальну блокаду непідконтрольних територій до їх повернення	23,6	29,1	26,7	25,7	18,3	18,3	10,0	30,8	1,4
Визнати за «ДНР» і «ЛНР» право на часткову незалежність, почати переговори щодо їх особливого статусу у складі України	26,9	20,1	20,7	20,7	34,7	35,4	39,7	27,4	49,4
Відокремити ДНР і ЛНР від України, відмовитися від цих територій	14,8	17,9	10,1	18,2	11,5	13,7	22,6	13,2	37,6
Інше	1,4	0,3	2,3	0,4	1,1	3,5	3,2	0,4	3,2
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	10,5	7,1	9,5	4,2	16,9	13,2	17,2	6,4	7,2

Таблиця 17

Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, як Ви ставитеся до ідеї припинення воєнних дій на Донбасі та досягнення перемир'я на умовах Мінських домовленостей?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Позитивно («Позитивно» + «Скоріше, позитивно»)	78	69	81	71	83	86	77	81	96
Негативно («Скоріше, негативно» + «Негативно»)	16	25	16	22	7	11	6	17	3
Позитивно	47,2	44,6	49,5	30,4	53,6	54,9	53,2	46,6	80,5
Скоріше, позитивно	30,4	24,8	31,1	40,3	29,8	30,7	23,5	34,6	15,5
Скоріше, негативно	10,8	14,6	13,8	17,0	3,5	8,5	3,1	10,8	1,7
Негативно	5,1	10,4	2,6	4,5	3,2	2,4	3,3	6,0	1,1
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	6,6	5,5	2,9	7,7	9,9	3,5	16,9	2,0	1,1

Таблиця 18

Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи можливо сьогодні досягти реальної економічної домовленості, яка усуне причини конфлікту між Україною, Європейським Союзом і Російською Федерацією на тристоронніх переговорах?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Так («Так» + «Скоріше, так»)	57	43	55	60	57	68	76	68	70
Негативно («Скоріше, ні» + «Ні»)	34	49	36	32	30	26	8	29	18
Так	20,8	20,4	17,6	13,7	24,5	23,6	27,7	22,0	33,0
Скоріше, так	36,2	22,5	37,5	46,2	32,0	44,7	48,0	46,0	36,8
Скоріше, ні	24,9	32,1	30,1	25,1	22,6	20,0	5,3	21,4	14,1
Ні	8,7	16,4	6,0	6,6	7,2	6,3	3,0	8,0	3,7
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	9,4	8,6	8,9	8,3	13,7	5,3	16,0	2,6	12,4

Близько третини респондентів (30,8%) вважають, що в разі загальної мобілізації половина їхніх знайомих вступить до лав Збройних сил України, а половина ухилитиметься від служби. Варіант відповіді «Більшість спробує ухилитися від мобілізації» обрали 16,15%. Впевнені в тому, що «Більшість знайомих обов'язково піде до армії і буде воювати», 20,4%. Вважають, що більшість тих, хто потрапить під мобілізацію, намагатиметься ухилитися від служби – 21,5% (табл. 19, 20).

Таблиця 19

**Розподіл відповідей на запитання: «Що робитиме Ваш знайомий,
якщо воєнні дії поновляться і буде оголошено загальну мобілізацію?»**

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ
Більшість обов'язково підуть до армії і воюватимуть	20,4	26,7	28,6	28,5	8,1	18,5	6,5	15,4
Більшість підуть до армії, частина спробує ухилитися	30,8	40,9	42,1	35,6	16,5	18,9	11,2	40,4
Більшість спробує ухилитися, частина піде до армії	21,5	22,2	16,1	16,8	28,8	24,2	12,5	24,8
Більшість спробує ухилитися від мобілізації	16,1	6,5	5,3	8,4	29,5	27,2	36,3	12,8
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	11,2%	3,6%	7,9%	10,6%	17,2%	11,2%	33,5%	6,6%

Таблиця 20

**Розподіл відповідей на запитання: «Чи вважаєте Ви можливим
повне повернення контролю над зоною АТО?», %**

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Так, Донбас буде повернуто	24,1	20,1	40,1	34,6	14,9	15,9	18,7	22,4	1,7
Донбас може бути повернутим на умовах особливого статусу цих територій	20,2	8,6	16,2	24,9	26,7	22,6	35,4	21,0	39,4
Донбас буде повернуто, якщо припиниться підтримка з боку Росії	32,5	54,7	30,1	21,2	26,8	27,2	6,8	38,0	5,2
Ні, Донбас втрачений для України назавжди	15,1	12,4	9,6	13,5	17,4	23,5	22,6	12,6	44,8
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	8,1	4,2	4,0	5,7	14,2	10,7	16,5	6,0	8,9

**Рівень довіри до органів влади та оцінка ролі
різних вітчизняних і міжнародних суспільних інституцій**

Якщо б вибори відбулися найближчої неділі, то в парламент впевнено пройшли б чотири партії: «Блок Петра Порошенка» (16,3%), «Самопоміч» (7,1%), «Опозиційний блок» (6,1%), та ВО «Батьківщина» (5,6%). Березневе опитування фіксує падіння рівня підтримки виборцями партії «Блок Петра Порошенка» (з 28,1% до 16,3%) і «Народного фронту» (з 7,5% до 3,9%). Помітне зростання рівня електоральної підтримки спостерігається лише у партії «Самопоміч» (3,3%) (табл. 21).

На думку респондентів, на життя України сьогодні найбільше впливають Президент, Прем'єр-міністр України, армія/Збройні сили України, Росія і МВФ. 81,3% переважно негативно оцінюють роль РФ у цьому впливі. Варто зазначити, що в українців зберігається позитивне ставлення до росіян (це характерно для 61,4% опитаних і до Росії, як до держави – 46,8%). У рейтингу негативної оцінки інститутів лідирують судові органи (58,4%), і органи прокуратури (56,3%). Позитивною, на думку респондентів, є роль Збройних сил України (64,3%), Церкви (57,6%), громадських організацій (54,2%). Роль власників бізнесу і роботодавців оцінюється, скоріше, нейтрально (табл. 22).

Таблиця 21

Розподіл відповідей на запитання: «А за яку партію Ви б проголосували, якщо б вибори відбулися найближчої неділі?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ
«Блок Петра Порошенка»	16,3	16,8	27,0	15,9	7,5	14,1	6,5	27,4
«Народний фронт»	3,9	5,7	3,8	6,7	1,6	3,2	0,5	3,4
«Самопоміч»	9,1	17,8	12,1	9,0	4,0	2,3	1,5	7,2
«Опозиційний блок»	6,1	1,2	4,4	3,2	14,5	8,3	8,0	1,6
Радикальна партія Олега Ляшка	4,1	5,6	4,6	6,9	1,9	3,8	0,3	3,2
ВО «Батьківщина»	5,6	5,4	7,4	11,1	2,7	2,6	2,5	7,8
ВО «Свобода»	2,3	4,5	2,0	3,9	0,3	1,6	0,5	1,8
Комуністична партія України	2,3	0,0	3,1	2,9	3,0	2,9	4,7	1,2
«Сильна Україна»	1,5	0,0	0,6	2,8	1,3	3,1	2,8	2,2
«Громадянська позиція»	2,1	5,6	0,3	1,2	1,1	0,7	0,5	3,4
«Правий сектор»	2,9	4,5	1,0	2,0	2,4	5,2	1,0	3,0
Інша партія	0,6	0,4	1,3	0,0	0,5	1,1	1,0	0,2
Не голосував(ла)/не голосував(ла) би	27,0	14,4	25,9	22,4	37,3	33,4	47,5	19,2
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ/ ВІДМОВА ВІД ВІДПОВІДІ	16,2	18,0	6,4	11,8	21,8	17,6	22,8	18,4

Таблиця 22

Розподіл відповідей на запитання: «Оцініть, яку роль у нинішньому житті України відіграють різні соціальні інститути, організації та соціальні групи», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Президент України									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,10</i>	<i>0,44</i>	<i>0,66</i>	<i>-0,06</i>	<i>-0,29</i>	<i>-0,34</i>	<i>-0,65</i>	<i>0,48</i>	<i>-1,50</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	13,5	5,7	2,9	15,1	19,1	25,6	32,3	7,2	69,0
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	22,4	16,1	17,4	31,6	25,6	25,3	24,8	21,0	18,1
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	18,5	21,7	15,3	14,4	25,8	10,4	23,2	11,2	8,0
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	30,9	40,4	39,3	22,2	21,3	32,3	14,7	37,2	4,0
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	14,1	15,4	24,8	16,8	7,0	5,3	5,0	23,0	0,9

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Верховна Рада України									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,30</i>	<i>-0,12</i>	<i>0,20</i>	<i>-0,33</i>	<i>-0,69</i>	<i>-0,56</i>	<i>-0,88</i>	<i>0,07</i>	<i>-1,61</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	17,8	7,9	4,5	20,6	28,8	30,6	33,4	8,8	71,6
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	30,2	29,5	28,8	32,2	29,9	27,2	37,2	31,4	19,8
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	21,1	30,7	21,6	17,3	22,0	11,9	15,0	14,4	7,2
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	24,0	28,4	31,5	19,6	15,1	25,4	13,0	34,4	1,1
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	6,0	2,6	12,9	10,3	2,4	3,7	1,5	10,6	0,3
Армія/Збройні сили України									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,69</i>	<i>1,01</i>	<i>1,10</i>	<i>0,93</i>	<i>0,20</i>	<i>0,56</i>	<i>-0,54</i>	<i>0,93</i>	<i>-1,34</i>
Відіграють значну негативну роль (-2 бали)	7,9	3,0	2,2	6,4	14,0	9,2	28,7	1,0	63,2
Відіграють, скоріше, негативну роль (-1 бал)	10,9	6,9	10,5	7,7	14,5	9,2	25,7	9,0	16,4
Не відіграють жодної ролі (0 балів)	16,1	17,3	5,7	8,5	24,2	19,7	26,4	12,6	12,4
Відіграють, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	33,9	31,0	37,7	40,9	29,6	37,7	9,5	50,8	7,5
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	30,4	40,8	43,5	36,4	16,1	22,6	9,7	26,2	0,6
Прем'єр-міністр України									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,30</i>	<i>0,02</i>	<i>0,33</i>	<i>-0,36</i>	<i>-0,78</i>	<i>-0,80</i>	<i>-1,05</i>	<i>0,06</i>	<i>-1,67</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	22,2	9,9	10,2	21,8	34,9	35,1	46,9	10,8	76,1
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	27,5	27,3	20,0	34,5	25,6	34,2	27,7	27,0	17,5
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	15,8	21,2	11,0	12,3	22,3	6,4	12,9	16,0	2,9
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	25,9	32,6	43,6	20,7	12,9	19,4	8,7	36,6	2,3
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	7,9	8,3	14,9	10,8	2,9	3,2	3,7	9,2	0,6
Кабінет Міністрів України									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,35</i>	<i>-0,20</i>	<i>0,18</i>	<i>-0,38</i>	<i>-0,70</i>	<i>-0,77</i>	<i>-0,87</i>	<i>0,06</i>	<i>-1,51</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	20,2	11,2	9,2	23,2	26,1	36,2	38,3	9,2	67,5
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	29,6	30,6	24,8	33,3	32,8	29,1	25,0	26,4	20,1
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	20,5	27,3	16,7	12,3	25,8	10,8	24,9	20,0	9,2
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	23,2	26,4	36,3	20,4	12,4	19,6	9,0	37,0	2,3
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	5,9	3,5	12,6	10,9	1,9	3,0	2,7	6,8	0,9

Продовження табл. 22

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Власники великих підприємств, роботодавці									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,16</i>	<i>0,08</i>	<i>-0,14</i>	<i>-0,20</i>	<i>-0,22</i>	<i>-0,50</i>	<i>-0,31</i>	<i>0,00</i>	<i>-0,81</i>
Відіграють значну негативну роль (-2 бали)	12,2	8,2	8,3	13,5	13,4	17,5	26,1	6,8	38,8
Відіграють, скоріше, негативну роль (-1 бал)	26,4	22,3	32,8	25,4	26,0	36,7	10,3	25,0	20,7
Не відіграють жодної ролі (0 балів)	30,4	31,3	29,1	33,4	31,2	23,2	33,4	31,0	24,1
Відіграють, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	25,5	28,2	23,6	22,4	25,6	19,2	28,8	34,6	14,9
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	4,8	9,2	5,8	4,9	2,7	1,8	1,3	2,2	1,1
Політичні партії									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,38</i>	<i>-0,20</i>	<i>-0,31</i>	<i>-0,44</i>	<i>-0,51</i>	<i>-0,51</i>	<i>-0,82</i>	<i>-0,04</i>	<i>-1,33</i>
Відіграють значну негативну роль (-2 бали)	15,4	7,3	7,4	20,1	21,2	20,3	33,6	10,4	56,3
Відіграють, скоріше, негативну роль (-1 бал)	30,8	29,2	35,7	33,8	28,2	33,5	27,2	23,8	22,7
Не відіграють жодної ролі (0 балів)	32,7	42,0	40,0	23,3	32,8	21,9	27,2	25,8	18,1
Відіграють, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	17,2	17,8	12,6	16,0	13,5	22,1	11,3	38,2	2,0
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	3,2	3,0	3,7	6,8	3,2	0,9	0,5	1,4	0,6
Прокуратура									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,63</i>	<i>-0,77</i>	<i>-0,46</i>	<i>-0,74</i>	<i>-0,68</i>	<i>-0,53</i>	<i>-0,55</i>	<i>-0,48</i>	<i>-1,23</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	24,4	29,3	12,4	34,6	26,4	21,0	24,4	17,6	55,5
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	32,0	30,8	36,6	30,2	32,0	32,8	20,0	38,0	16,4
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	27,6	27,7	37,9	17,3	25,1	24,9	42,8	19,8	24,7
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	12,3	9,8	10,1	10,6	11,8	17,1	11,8	22,8	2,9
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	3,0	1,6	2,7	7,3	3,2	2,8	1,0	1,4	0,6
Судові органи									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,70</i>	<i>-0,84</i>	<i>-0,54</i>	<i>-0,86</i>	<i>-0,67</i>	<i>-0,67</i>	<i>-0,56</i>	<i>-0,63</i>	<i>-1,22</i>
Відіграють значну негативну роль (-2 бали)	27,5	32,1	17,0	39,0	25,8	26,2	24,4	25,0	54,3
Відіграють, скоріше, негативну роль (-1 бал)	30,9	29,5	32,7	33,2	29,8	33,0	21,2	36,2	18,4
Не відіграють жодної ролі (0 балів)	27,6	29,6	39,4	10,0	28,8	23,6	42,6	15,4	22,7
Відіграють, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	10,5	6,0	8,1	10,1	12,6	12,9	9,8	22,2	4,0
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	2,8	2,1	2,4	7,7	1,3	3,0	2,0	0,8	0,6

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Церква									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,68</i>	<i>1,21</i>	<i>0,60</i>	<i>0,74</i>	<i>0,40</i>	<i>0,49</i>	<i>0,37</i>	<i>0,40</i>	<i>0,35</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	3,5	0,6	1,3	3,7	5,7	2,1	13,1	4,8	7,8
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	5,1	1,0	6,7	6,0	5,3	7,2	3,8	9,8	7,2
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	32,6	16,5	39,7	20,4	44,4	44,1	33,3	38,6	44,3
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	36,1	39,7	34,4	52,0	28,4	30,1	33,0	32,6	23,6
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	21,5	40,8	17,6	17,5	13,7	14,9	16,8	13,4	17,2
Громадські організації									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,58</i>	<i>0,72</i>	<i>0,81</i>	<i>0,74</i>	<i>0,32</i>	<i>0,48</i>	<i>0,20</i>	<i>0,52</i>	<i>-0,05</i>
Відіграють значну негативну роль (-2 бали)	4,0	2,4	0,7	2,0	6,2	3,8	17,2	3,0	16,4
Відіграють, скоріше, негативну роль (-1 бал)	6,8	2,8	4,8	5,8	10,5	10,9	10,0	6,8	9,2
Не відіграють жодної ролі (0 балів)	33,9	34,6	38,2	26,4	38,4	30,5	24,9	37,0	42,5
Відіграють, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	36,0	39,9	25,0	47,9	30,7	40,0	31,2	40,6	25,3
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	18,2	19,5	31,1	17,9	11,8	12,9	16,5	12,2	6,0
Інтелекція									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,27</i>	<i>0,51</i>	<i>0,20</i>	<i>0,32</i>	<i>0,07</i>	<i>0,24</i>	<i>-0,11</i>	<i>0,53</i>	<i>-0,19</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	5,0	2,4	1,0	5,7	6,7	2,6	25,1	1,6	18,4
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	8,2	4,1	10,8	7,3	11,2	10,6	7,5	5,4	6,9
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	49,9	47,2	60,2	45,7	54,7	52,9	30,0	41,8	52,3
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	27,0	31,6	22,5	31,6	18,8	25,1	27,7	40,2	20,1
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	9,0	14,0	5,2	9,7	6,2	7,3	9,4	10,6	2,3
Телебачення									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,20</i>	<i>0,52</i>	<i>0,21</i>	<i>0,49</i>	<i>-0,27</i>	<i>-0,09</i>	<i>-0,11</i>	<i>0,68</i>	<i>-0,65</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	9,2	2,7	11,1	5,3	16,1	10,6	18,1	2,0	28,4
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	19,9	10,6	21,8	16,6	28,0	30,1	20,5	11,2	31,3
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	22,8	33,7	13,8	16,8	25,5	19,1	22,2	20,2	19,8
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	36,5	36,5	40,6	46,5	24,5	34,3	31,5	49,8	17,5
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	10,8	15,7	12,1	14,8	4,3	4,3	7,2	16,4	2,9

Продовження табл. 22

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Інтернет-ресурси, сайти									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,20</i>	<i>0,49</i>	<i>-0,09</i>	<i>0,36</i>	<i>-0,05</i>	<i>0,09</i>	<i>0,03</i>	<i>0,65</i>	<i>-0,63</i>
Відіграють значну негативну роль (-2 бали)	7,6	2,2	9,9	6,5	11,3	5,4	17,8	4,2	30,2
Відіграють, скоріше, негативну роль (-1 бал)	18,3	10,7	32,1	15,9	20,2	20,0	13,8	10,6	25,9
Не відіграють жодної ролі (0 балів)	28,6	34,1	24,1	24,3	30,6	34,8	19,7	22,0	23,3
Відіграють, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	33,2	39,3	23,7	40,0	26,4	32,2	36,7	41,2	17,5
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	9,9	12,1	9,9	12,5	5,9	3,6	7,7	21,4	2,9
Міжнародний валютний фонд									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,00</i>	<i>0,39</i>	<i>0,16</i>	<i>-0,11</i>	<i>-0,37</i>	<i>-0,32</i>	<i>-0,50</i>	<i>0,61</i>	<i>-0,68</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	17,0	5,8	14,5	20,3	26,4	21,3	35,3	2,2	40,5
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	20,1	16,8	18,4	23,1	22,0	29,5	14,6	13,8	20,7
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	17,5	23,5	15,6	13,9	17,5	12,4	19,2	16,8	12,1
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	33,8	39,4	38,3	31,4	24,4	27,6	26,2	54,2	19,8
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	10,2	13,6	12,6	10,5	7,0	6,8	4,5	12,6	6,9
НАТО									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,08</i>	<i>0,49</i>	<i>-0,14</i>	<i>0,30</i>	<i>-0,52</i>	<i>-0,50</i>	<i>-0,94</i>	<i>0,28</i>	<i>-1,51</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	16,1	2,4	16,2	9,1	26,9	22,7	45,1	4,0	71,0
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	18,5	8,4	20,1	15,1	22,0	33,3	21,8	15,8	14,9
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	29,2	38,2	32,2	25,4	27,7	16,7	18,9	34,4	9,5
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	27,6	38,2	23,9	37,3	17,8	21,8	9,2	39,2	3,2
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	7,6	11,6	7,3	13,1	3,5	3,7	4,7	6,2	1,4
ЄС, його лідери									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,08</i>	<i>0,51</i>	<i>-0,01</i>	<i>0,40</i>	<i>-0,28</i>	<i>-0,29</i>	<i>-0,66</i>	<i>0,69</i>	<i>-1,18</i>
Відіграють значну негативну роль (-2 бали)	12,3	1,9	10,2	7,9	22,3	15,4	36,6	2,4	57,2
Відіграють, скоріше, негативну роль (-1 бал)	18,2	7,5	23,7	14,3	22,3	32,6	20,5	9,2	17,2
Не відіграють жодної ролі (0 балів)	25,7	37,0	28,3	21,8	21,0	19,2	19,7	20,4	12,9
Відіграють, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	34,5	43,2	31,0	41,4	26,3	27,1	17,8	52,4	10,3
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	8,3	9,1	6,1	14,6	6,4	3,9	5,2	15,2	2,0

Продовження табл. 22

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
США									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-0,03</i>	<i>0,54</i>	<i>-0,08</i>	<i>0,33</i>	<i>-0,53</i>	<i>-0,43</i>	<i>-0,96</i>	<i>0,49</i>	<i>-1,62</i>
Відіграють значну негативну роль (-2 бали)	16,5	2,3	15,9	10,4	27,4	23,0	47,4	4,0	77,3
Відіграють, скоріше, негативну роль (-1 бал)	17,7	8,8	15,6	13,1	26,4	27,2	22,7	15,2	12,1
Не відіграють жодної ролі (0 балів)	25,4	32,7	32,8	22,2	20,7	22,1	13,2	20,6	6,6
Відіграють, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	31,2	43,2	29,9	41,0	19,1	21,1	10,8	47,2	3,4
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	8,3	12,0	5,1	13,2	4,8	4,8	5,7	12,6	,6
ОБСЄ									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>0,03</i>	<i>0,33</i>	<i>0,04</i>	<i>0,23</i>	<i>-0,21</i>	<i>-0,23</i>	<i>-0,32</i>	<i>0,11</i>	<i>-0,45</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	12,1	3,2	12,8	10,0	15,9	15,7	31,1	8,6	30,2
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	16,3	8,6	17,6	14,6	20,4	28,5	6,0	20,0	13,5
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	33,4	44,5	30,5	27,5	34,9	21,9	32,6	30,6	32,8
Відіграє, скоріше позитивну роль (+1 бал)	30,5	37,2	30,6	37,1	22,3	26,9	23,3	32,6	18,7
Відіграє значну позитивну роль (+2 бали)	6,6	5,2	8,2	10,4	4,8	5,1	6,8	7,8	4,9
Росія									
<i>Середній бал (від -2 до +2)</i>	<i>-1,32</i>	<i>-1,77</i>	<i>-1,43</i>	<i>-1,56</i>	<i>-1,14</i>	<i>-0,95</i>	<i>0,07</i>	<i>-1,55</i>	<i>0,98</i>
Відіграє значну негативну роль (-2 бали)	61,1	82,7	65,0	76,1	51,9	35,9	15,5	63,0	6,6
Відіграє, скоріше, негативну роль (-1 бал)	20,3	11,8	17,6	12,3	23,8	38,9	20,7	29,0	4,6
Не відіграє жодної ролі (0 балів)	8,2	2,6	12,6	6,1	7,5	8,9	22,1	6,6	16,1
Відіграє, скоріше, позитивну роль (+1 бал)	6,5	1,7	3,5	2,8	11,9	8,6	24,7	1,0	29,0
Відіграють значну позитивну роль (+2 бали)	2,8	0,3	1,0	2,7	2,4	4,9	16,8	0,0	43,4

Більшість респондентів негативно оцінює людей, які сьогодні перебувають при владі: майже третина опитаних (31,3%) охарактеризувала їх як таких, що переймаються лише своїм матеріальним благополуччям і кар'єрою; 16,4% – як слабких людей, не здатних розпорядитися владою, забезпечити порядок і послідовний політичний курс; 17,7% вважають, що це патріотичні, але малокомпетентні люди, які не знають, як вивести країни з економічної кризи; 13,7% дотримуються думки, що це люди, які повністю залежні від зовнішнього управління, «маріонетки», і лише 14,5% вважають, що у влади гарна команда політиків, яка веде державу вірним курсом (табл. 23, 24).

Таблиця 23

**Розподіл відповідей на запитання:
«Як би Ви оцінили людей, які знаходяться зараз при владі?», %**

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Це люди, які турбуються лише про своє матеріальне благополуччя і кар'єру	31,3	37,0	30,3	21,7	36,3	33,8	28,3	18,0	31,6
Це слабкі люди, які не вміють розпорядитися владою і забезпечити порядок і послідовний політичний курс	16,4	19,4	12,3	14,2	17,7	16,8	16,5	15,8	17,8
Це патріотичні, але малокомпетентні люди, які не знають, як вивести країну з економічної кризи	17,7	17,2	17,9	20,4	15,3	16,3	14,2	25,6	6,9
Це гарна команда політиків, яка веде країну правильним курсом	14,5	13,1	22,9	21,0	4,3	11,4	6,0	28,6	1,7
Це люди, повністю залежні від зовнішнього управління, «маріонетки»	13,7	4,7	10,5	16,9	21,3	17,4	22,5	8,2	39,9
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	6,5	8,5	6,2	5,8	5,1	4,2	12,5	3,8	2,0

Таблиця 24

Рівень довіри до політиків та державних діячів, %

	Не знаю	Скоріше	Повністю	Скоріше	Повністю	ВВ
		не довіряю		довіряю		
Бойко Ю. – лідер «Опозиційного блоку»	12,1	36,1	29,0	13,6	1,8	7,3
Гройсман В. – Голова ВРУ	6,8	25,8	23,7	29,4	4,3	10,0
Кличко В. – лідер партії «БПП», мер Києва	0,7	34,2	24,2	29,9	3,3	7,7
Львовчкін С. – народний депутат, лідер ОБ	13,9	37,6	33,3	5,8	0,5	8,8
Луценко Ю. – лідер партії «Солідарність»	2,2	34,5	23,8	28,8	3,2	7,4
Ляшко О. – лідер «Радикальної партії Олега Ляшка»	0,6	40,6	24,2	22,6	6,0	6,0
Медведчук В. – лідер «Українського вибору»	9,9	39,8	29,4	11,7	1,0	8,1
Порошенко П. – Президент України	0,3	26,3	20,7	33,4	13,8	5,5
Симоненко П. – лідер КПУ	1,1	46,8	36,6	8,0	2,1	5,5
Тігіпко С. – лідер партії «Сильна Україна»	1,3	40,9	35,9	13,8	2,0	6,0
Тимошенко Ю. – лідер ВО «Батьківщина»	0,1	40,1	25,4	22,8	6,3	5,5
Турчинов О. – глава СНБО	1,1	41,3	24,3	24,6	2,7	5,9
Тягнибок О. – лідер ВО «Свобода»	1,0	41,4	23,6	23,8	4,0	6,3
Ярош Д. – лідер «Правого сектору»	2,7	34,9	20,3	28,5	5,8	7,7
Яценюк А. – Прем'єр-міністр України	0,3	37,2	23,0	28,4	5,8	5,3
Кучма Л. – экс-президент України	0,2	43,5	32,5	14,6	2,1	7,0
Кравчук Л. – экс-президент України	0,7	39,5	29,2	21,0	2,0	7,6
Ющенко В. – экс-президент України	0,2	49,2	30,6	11,4	0,6	8,0

Майдан: ставлення населення через рік

Українці сьогодні в цілому неоднозначно оцінюють наслідки Майдану, респонденти розділилися на дві практично однакові групи: 40,6% вважають, що наслідки Майдану були негативними, позитивними їх вважають 44,1%. При цьому на 10% більше людей в Україні вважають, що Майдан негативно вплинув на їх життя: 46,7% відмітили негативний вплив, і 36,7% – позитивний (табл. 25).

Таблиця 25

Розподіл відповідей на запитання:
«Як Ви вважаєте, Майдан 2014 р. і його наслідки для України були...», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Позитивними, на благо	44,1	69,2	48,9	59,9	17,8	27,7	10,5	54,8	4,9
Негативними, на шкоду	40,6	13,0	38,7	24,6	62,6	65,6	73,6	29,8	91,1
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	15,3	17,8	12,4	15,6	19,6	6,7	16,0	15,4	4,0

Мешканці «ДНР» і «ЛНР» оцінюють Майдан і його наслідки практично однотайно негативно як для держави у цілому, так і для свого життя зокрема (понад 90%). Респондентів, які вважають вплив Майдану на їх життя позитивним, найбільше в Західних (56,3%), Північних (54%) і Центральних (45%) регіонах України, найменше – на Донбасі (7,2%), Сході (11,6%) та Півдні (20,6%). Також більша задоволеність впливом Майдану спостерігається у молодих респондентів (табл. 26).

Таблиця 26

Розподіл відповідей на запитання:
«Як би Ви оцінили вплив Майдану 2014 р. на Ваше життя?»

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Позитивний	36,7	56,3	45,0	54,0	11,6	20,6	7,2	45,4	4,0
Негативний	46,7	19,2	43,1	25,7	72,5	72,1	74,3	44,0	92,2
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	16,6	24,5	11,8	20,3	15,9	7,3	18,5	10,6	3,7

Понад половину українців (54,4%) бачать серйозні підстави для вуличних акцій протесту. Менше третини (28,4%) опитаних вважають, що таких підстав немає. У столиці 43,1% респондентів вважають, що підстави для протестів існують, 48% опитаних у «ДНР»/«ЛНР» також дотримуються такої думки. Протестний потенціал є дещо вищим у Центрі та на Півдні (відповідно, 63% і 60,7%), менше – на Донбасі (33,8%). Донбас також виділяється найбільшою кількістю респондентів, які не змогли або не захотіли відповідати на запитання про протести (34,5%) (табл. 27–30).

Таблиця 27

Розподіл відповідей на запитання:
«Як Ви вважаєте, чи є зараз вагомі підстави для акцій протесту?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Так	54,4	56,8	63,0	49,5	55,5	60,7	33,8	41,4	48,0
Ні	28,4	24,7	27,8	36,3	24,0	25,5	31,7	41,2	39,4
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	17,1	18,5	9,2	14,2	20,4	13,7	34,5	17,4	12,6

Таблиця 28

Розподіл відповідей на запитання:
«Чи брали Ви особисто участь у акціях протесту – «Майдан» 2014 р.?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Так	14,8	23,6	13,3	20,3	5,6	2,1	0,3	41,0	0,6
Ні	85,2	76,4	86,7	79,7	94,4	97,9	99,7	59,0	99,4

Таблиця 29

Розподіл відповідей на запитання:
«Чи брали Ви особисто участь у акціях протесту – «Антимайдан» 2014 р.?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Так	2,6	1,5	7,1	0,4	1,9	0,5	3,6	3,8	11,5
Ні	97,4	98,5	92,9	99,6	98,1	99,5	96,4	96,2	88,5

Таблиця 30

Розподіл відповідей на запитання:
«Чи готові Ви особисто зараз вийти на вуличні акції протесту?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/«ЛНР»
Ні, не готовий/а	40,9	47,0	28,6	53,6	41,4	37,3	36,2	34,4	35,9
Ні, вважаю що вони не мають сенсу	18,5	12,6	27,1	8,1	17,0	21,5	33,6	21,6	18,7
Ні, вже не готовий/а, розчарувався/лася	10,3	8,2	13,7	10,4	11,2	11,0	9,0	6,2	9,8
Так, готовий/а	12,0	16,6	11,4	13,9	7,5	10,5	4,5	18,2	9,5
Так, якщо їх організують	9,4	7,4	11,5	5,3	10,5	12,7	6,3	12,6	7,2
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	9,0	8,3	7,8	8,7	12,4	7,0	10,5	7,0	19,0

Святкування 9 травня

Більшість населення України (78,1%) вважає, що День Перемоги необхідно продовжувати святкувати 9 травня, 8% українців дотримується думки, що святкування необхідно перенести на 8 травня. Лише 8,3% опитаних вважають, що свято взагалі не треба відзначати. У «ДНР»/«ЛНР» безроздільно домінує думка (її дотримується 97,1% опитаних), що День Перемоги необхідно відзначати 9 травня. При цьому святкування цього свята саме 9 травня є вибором більшості респондентів незалежно від їх ставлення до подій Майдану: більшість (66,5%) серед тих, хто вважав наслідки Майдану позитивними, воліють відзначати День перемоги 9 травня. Серед тих, хто дотримується думки, що Майдан приніс більше негативних наслідків, 90,2% також бажають святкувати День Перемоги саме 9-го числа (табл. 31).

Розподіл відповідей на запитання: «У травні цього року відзначатиметься 70-а річниця перемоги над фашистською Німеччиною. Скажіть, яка позиція щодо святкування цієї події Вам є ближчою?», %

	Серед усіх	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	Донбас	м. Київ	«ДНР»/ «ЛНР»
Річницю не слід святкувати	8,3	14,2	12,4	5,7	1,6	1,5	5,2	17,8	
Річницю слід святкувати 9 травня	78,1	66,3	76,3	79,6	88,8	91,3	80,0	63,4	97,1
Річницю слід святкувати 8 травня як у країнах Західної Європи	8,0	13,0	7,6	10,7	4,3	3,6	2,0	11,2	0,3
ВАЖКО ВІДПОВІСТИ	5,6	6,5	3,8	4,0	5,3	3,6	12,8	7,6	2,6

Висновки

На фоні дестабілізації валютного ринку, росту інфляції та загострення ситуації на Донбасі погіршуються самооцінки матеріального становища та збільшується нерівність населення за доходами. Станом на березень 2015 р. майже половина населення (42%) оцінює свій добробут як «низький» чи «дуже низький»; навесні минулого року цей показник становив менше третини (29%). Наприкінці 2014 р. вперше за останні 7 років почав зростати коефіцієнт співвідношення доходів 10% найбагатших та найбідніших груп населення. Зменшується частка осіб, що мають грошові заощадження та накопичення.

За оцінками населення, середнє значення уявного прожиткового мінімуму на одного члена родини удвічі перевищує значення прожиткового мінімуму, встановленого державою для працездатних осіб. Середня оцінка місячного доходу на одного члена родини, який є достатнім для проживання, у 2,5 разу перевищує середню оцінку реального місячного доходу (відповідно, 4455 та 1783 грн). Уявна межа бідності, за середніми оцінками населення, – 1467 грн на місяць на одного члена родини; навесні 2015 р. 43% осіб зазначили, що мають дохід нижчий, ніж ця межа.

Погіршення матеріального становища є чинником ризику щодо зростання тінізації доходів. За даними моніторингу, 26% серед економічно активного населення (18% серед загалу населення) мають тінєвий дохід, ще 6% відмовляються відповідати на запитання про неофіційні надходження. Незважаючи на поступове впровадження податкової реформи, питома частка населення з тінєвими доходами впродовж 2014 р. – початку 2015 р. не знижується. Серед загалу тих, хто зазначив наявність тінєвого доходу, кожний четвертий щомісяця отримує понад 2000 грн неофіційно.

Явище «тінізації» охоплює всі соціально-демографічні групи. Серед найманих працівників приватних підприємств понад третину (39%) отримують ту чи іншу частину доходу «у конверті», серед найманих працівників державного сектору – кожний десятий (11%).

З метою протидії тінєвим доходам зусилля держави, насамперед, мають спрямовуватися не тільки на фіскальні методи, але й передбачати заходи економічного стимулювання громадян, які легально отримують заробітну плату та здійснюють усі належні платежі. Оптимізація податкової системи має поєднуватися з життєздатною системою соціального та трудового захисту. Міжнародний досвід свідчить, що успішна боротьба з тінєвою економікою повинна включати заходи, які роблять формальний сектор більш привабливим

для населення і змінюють соціальні норми щодо сплати податків. У цьому контексті важлива реалізація політики, що включає три напрями: зменшення рівня корупції, поліпшення якості формальних інститутів та підвищення ступеня участі громадян.

Нагальною потребою є посилення боротьби з корупцією, з приділенням особливої уваги системі органів державної влади та місцевого самоврядування, причетних до вирішення соціальних проблем населення, до будівельного ринку, до виділення (продажу) земельних ділянок і будівництва. Доцільно розробити систему податкових стимулів, орієнтовану на підвищення рівня заробітної плати з одночасним запровадженням прогресивної шкали оподаткування для надвисоких заробітних плат.

Необхідно широко практикувати проведення публічних консультацій з бізнес-середовищем (у тому числі обов'язково з представниками малого підприємництва) щодо змісту та норм нових регуляторних актів та оцінки ефективності діючих.

Для розробки комплексних заходів стимулювання детінізації доходів та детінізації економіки доцільно запровадити ефективний механізм діалогу між зацікавленими сторонами (роботодавцями, фіскальними органами, представниками найманих працівників, економістами тощо) з метою пошуку ефективної моделі політики доходів орієнтованої на стимулювання економічного розвитку.

Крім того, окрему увагу необхідно приділити формуванню економічної культури суспільства, яка має включати сфери поведінки щодо декларування доходів, сплати податків, використання фінансових механізмів тощо, з акцентом на майбутні покоління.

Отримано 17.03.15

Балакирева О.Н., кандидат социологических наук, заведующая отделом мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»;
Дмитрук Д.А., кандидат социологических наук, научный сотрудник отдела мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»;
Серета Ю.В., кандидат социологических наук, научный сотрудник отдела мониторинговых исследований социально-экономических трансформаций ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины» (Киев)

ДИНАМИКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО САМОЧУВСТВИЯ И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАСТРОЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ: март 2015 г.
Результаты исследования отражают динамику самооценок населением Украины своего материального положения, разрыва между желаемыми и реальными доходами, размежевания по доходам, распространенности теневых доходов и др. за декабрь 2006 – март 2015 гг. Представлены также уровень доверия и оценки роли органов власти и различных отечественных и международных организаций и институций.

Ключевые слова: доходы населения, оценка материального положения, социально-экономическое самочувствие, отношение к властным и общественным институтам.

Balakireva O.M., PhD. (Sociology), head of department for monitoring-based research of social and economic transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences,
Dmytruk D.A., PhD. (Sociology), research scientist, Department of Monitoring-Based Research of Social and Economic Transformations, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences
Sereda Yu.V., PhD. (Sociology), research scientist, Department of Monitoring-Based Research of Social and Economic Transformations, Institute for Economics and Forecasting, National Academy of Sciences, Ukraine (Kyiv)

DYNAMICS OF THE POPULATION'S SOCIO-ECONOMIC WELL-BEING AND SOCIO-POLITICAL ATTITUDES: March, 2015.

The results of the study, conducted in December, 2006 – March, 2015, reflect the dynamics of Ukrainian population's self-assessments of their financial standing, the gap between desired and actual earnings, demarcation of income, the prevalence of shadow income, etc. Authors also present the trust level and role evaluation of the authorities and various national and international organizations and institutions.

Keywords: population earnings, assessment of financial status, socio-economic well-being, attitudes to government and public institutions.